

TEORIJE O GRANAMA I JEDINSTVU CRKVI.

Ima još jedna specijalna teorija, koja je danas među anglikancima osobito popularna, a koja je pravi uzorak anglikanske nedosljednosti i nelogičnosti. To je glasovita **teorija o granama** (Brauch Theory)*. U svojoj neodređenoj općenitoj formi, u kakvoj ju možete čuti od jednoga prosječnoga pristaše Visoke Crkve (a to je i jedina forma, koju ćete čuti), ona glasi: katolička je Crkva bez sumnje jedna Crkva, sastoji iz nekoliko grana, koje sada nesrećom nijesu u zajednici jedna s drugom. Te su grane: Rimska, Istočna i Anglikanska Crkva. Njezin prvi pobornik William Palmer formulirao ju je oko polovice prošloga stoljeća ovako: »Mislim da je prava katolička Crkva razdijeljena nesporazumcima u tri dijela ili zajednice. Prvo u Istočnu i Zapadnu, a onda Zapadna opet u Kontinentalnu i Britsku«. Tako je glasila ta teorija pred sedamdeset godina, a dalje ju i nijesu razvili. Pogotovo nijesu mogli učiniti iz nje ništa više od teorije.

Kod ove teorije nije toliko čudnovata nestašica logike, njezin princip o Crkvi vidljivoj i opet nevidljivoj, njezino prkošenje historiji, kao i to, što ju odbijaju obje velike tobožnje grane, nego najveće je čudo to, što sami Anglikanci ne znaju što oni s njom misle, premda čitava njihova pozicija i stoji i pada s tom teorijom. Oni ne mogu tražiti i ne traže, da je Engleska Crkva sama čitava Crkva Kristova; ona je jedna grana među drugim granama. Pa opet oni nam ne mogu reći, koje su to grane i zašto. Gledaju golemi broj crkvi i sekti, koje dijele kršćanstvo, i kažu nam, da su jedne od njih grane katoličke Crkve, a druge su shizmatičke sekte. Ali upravo to nam ne znaju reći, koje su što, i u tom se ne mogu ni dvojica složiti. Isto tako nijesu sposobni da nam dadu kakav znak, svjedočanstvo, po kom bismo mogli raspoznati pravu granu od sekte.

Koje skupine možemo zvati granama? Palmesova naivna teorija o trima granama ne može zadovoljiti. Ona spominje istok i zapad. Šta misle Anglikanci pod »Istočnom Crkvom«? Neki od njih nijesu

* Rev. Adrian Fortescue, dr. theol.: The Brauch Theory. Članak iz *The Tablet*, July 1910, preštampan i izdan u broširi po Catholic Truth Society. Iz nje vadimo ukratko prikaz ove teorije.

upućeni i misle, da je sve istočno kršćanstvo ujedinjeno, a uistinu, ono je posijano herezama i shizmama kao i zapad. Tu imamo veliku pravoslavnu crkvu; pa nestorijevu crkvu, zatim četiri velike monofizitske crkve (Kopli, Abesinci, Jakobiti, Armenci), Unijate i dr. Skoro svi anatematizuju jedni druge kao shizmatike ili čak heretike. Jesu li sve to prave grane i koje su? To ne znaju reći Anglikanci. Neki hoće da misle samo na pravoslavnu crkvu, ali u tom se svi ne slažu, pa i u toj samoj crkvi bugarsku je crkvu carigradska proglasila shizmatičkom. ili uzmimo Unijate. Oni pripadaju Rimskoj Crkvi, koju Anglikanci priznaju granom Katoličke Crkve; pa ipak Anglikanci opisuju gotovo uvijek istočne unijate kao shizmatike, jer nijesu u zajednici sa svojim »zakonitim patrijarhama«.

Može li Palmerova teorija zadovoljiti zapad? Uzmemo li prije svega samu Anglikansku crkvu, vidimo, da je najveći a. sard obična praksa Visoke crkve, koja upotrebljava riječ »katolik« kao stranačko ime za pristaše Visoke crkve. Jer ako je Engleska crkva jedna grana Katoličke Crkve, onda su svi njezini članovi katolici pa i pristaše Niske i široke crkve baš tako kao i ekstremni ritualisti. Biti katolik, to nije stvar, Lo, a bi dopuštala stepene. Uzmemo li ostali zapad, tu nemamo samo Rim, nego nalazimo velik broj crkvi ili sekta, koje nijesu u zajednici s Rimom i koje moramo uzimati u obzir. Tu imamo »Holandijsku crkvu« (Jansenisti), različite starokatoličke skupine u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj i druge manje sekte u različitim zemljama. Anglikanci su pripustili u tu shemu starokatolike (dok je vladalo mišljenje, da će ti postati jaki), a zašto nijesu pripustili mnoge druge?

Jedina bi moguća osnovka za odgovor na svaki posebni slučaj bio jedan stalni znak, neki kriterij, koji bi se dao primjeniti na koje kršćansko tijelo. Koji se uvjeti traže, da bude ono granom katoličke Crkve? Takva kriterija Anglikanci nemaju. Ne mogu naći znaka, koji bi uključavao sve i samo one crkve, koje bi tko htio; svi uvjeti koje oni predlažu ili neke isključuju ili ih pripuštaju previše. Zato i leži baš tu temeljna nemogućnost te teorije.

Pitamo li kojega Anglikanca za takov kriterij, dobit ćemo lak, star i jednostavan odgovor: Da bude neko tijelo granom katoličke Crkve, tražimo **valjane redove i djelovanje**.

Jedna je nedosljednost tu odmah očevidna. Valjani redovi pretpostavljaju dogmu o apostolskom naslijeđu. A zašto da bude baš o tu dogmu vezan opstanak Crkve više nego li na pr. o prvenstvu pape ili o sakramentu ženidbe i druge stvari, koje su došle u pitanje za reformacije?

No nije nužno da to raspravljamo. Pustimo Anglikance da izaberu kriterij, koji hoće. Oba su gornja elementa, što su ih naveli, slaba, a drugi uopće ne vrijedi. Što znače valjani redovi? Možda redovi, koji su priznati od sviju kao valjani, ili redovi, za koje traži valjanost sekta, koja je u pitanju? Ako stoji prvo, onda pada naje-

danput Engleska crkva, jer njezinih redova ne priznaje nitko u kršćanstvu, osim njezinih vlastitih članova. Rimska ih Crkva odbija; pravoslavni ne će ni do govore o njima, jer su Anglikanci heretici; druge mnogo manje sekte se slažu u tom s Rimom, a protestanti ne drže ništa do nijednih pa ne priznaju ni njihove. Ako su pak valjani redovi oni, za koje to traži koja sekta, onda bismo najedamput imali mnogo grana katoličke Crkve, kao Metodistička episkopalna crkva, Reformirana episkopalna crkva, Luterani u skandinavskim zemljama, jer svi ovi imaju svoje biskupe i smatraju njihove redove valjanima. A da se na priznanje drugih ne obaziremo ili da će služiti samo priznanje ritualističke frakcije anglikanizma, bilo bi čudno.

Uzmimo drugi elemenat kriterija: vjerovanja. Koja su vjerovanja potrebna? Vjerovanja su ispovijesti vjere, sastavljene od koje sinode, pape ili baš i privatne osobe. Sastavljen je neki broj u različita vremena i od različitih ljudi, i protuslove u toliko međusobno, koliko i ljudi koji su ih sastavljali. Vjerovanje je samo kompendij onoga, što vjeruje u izvjesnim točkama koja osoba ili više njih, nijedno ne traži ugled, kao da je ono Bogom objavljeno. Koja dakle vjerovanja vrijede? Anglikanac će reći: ona, koja dopuštaju svi katolici; ali tu imamo *circulus vitiosus*, jer nam baš vjerovanja imaju reći, tko su katolici. Naravski da Anglikanci uistinu misle na tri vjerovanja, koje se slučajno nalaze u njihovom molitveniku: apostolsko, nicejsko i Atanazijevo. No prema tome bi odmah sami Anglikanci bili suci katolicizma za čitav svijet, premda su i sa svoga stanovišta jedna od najmanjih grana. No možemo i tu dopustiti njihov izbor kriterija, pa ćemo vidjeti da ni on ne će moći zadovoljiti.

Nijedno od ovih triju vjerovanja ne može da služi kao kriterij. Apostolsko vjerovanje je samo jedna raširena preradba jedne stare ruske ispovijesti vjere kod krštenja. U svojoj sadašnjoj formi pojavljuje se istom oko 6. ili 7. stoljeća. Nema autoriteta nikojega općega koncila; ne pozna ga nijedna istočna crkva. To isto vrijedi i za Atanazijevo vjerovanje. Ono je također jedna zapadna (španjolska ili galicijska) kompilacija, sačinjena vrlo kasno (u 7. stoljeću) od neke nepoznate osobe. Nema uopće nikakova autoriteta ni u kojoj istočnoj crkvi; pa i o tom se može raspravljati, da li ima kakav simbolički položaj u samoj rimskoj Crkvi. Svakako nema auktoriteta nijednoga koncila ni papina *ex cathedra*. Preostaje još Nicejsko vjerovanje. Ovo vjerovanje ima iza sebe auktoritet općenitih sabora; i latinci i pravoslavni smatraju ga kao simboličku ispovijest vjere u najstrožem smislu. Pa ipak, upravo njega možemo najmanje uzeti za kriterij, da li je koje religiozno tijelo grana katoličke Crkve. Jer je upravo to vjerovanje glavni razlog velike raspre između istoka i zapada. U njem se nalazi ona glasovita — *Filioque* — klauzula. To vjerovanje ne može složno da pokrije ni

rimsku i pravoslavnu crkvu, a one moraju biti grane, ma što bilo. S obzirom na današnje faktične **odnošaje** ne može se još reći, da je Filioque bez značenja.

Ali dopustimo i opet mogućnost, da je **Filioque** doista bez značenja. Ni sad ne može to vjerovanje služiti kao kriterij, jer bi u tom slučaju morali pustiti u Crkvu previše ljudi. Svi istočni heretici: Nestorijanci, Armenci, Kopti, Jakobiti i dr. imaju valjane redove i prihvaćaju Nicejsko vjerovanje; a kako da budu oni katolici, kad su ih nesumnjivo opći sabori osudili kao heretike? Osim toga, i sa stanovišta samih Anglikanaca, Nicejsko vjerovanje ne spominje sva vjerska pitanja. Mogao bi tu tko prihvatiti sva vjerovanja, pa opet na pr. ne vjerovati u kakovu pravu prisutnost (Boğa) u Presv. Euharistiji.

Kad smo dokazali Anglikancu, da vjerovanja ne mogu da služe kao valjan kriterij, on će odmah promijeniti svoje stajalište te nam dati drugi kriterij: »Valjani redovi i katolička vjera«. I sada dolazi najsavršeniji *circulus vitiosus*, što je u opće moguć. Jer, što je katolička vjera? Ako nam kažu, da je to vjera katoličke Crkve, t. j. sve, što zajednički drže sve grane, onda je stvar odmah očita. Između mnogih kršćanskih sekta uzmeš neke i kažeš, da su one katoličke, jer drže katoličku vjeru; a katolička vjera je ono što one drže! Ako se kaže, da je katolička vjera ono, što su ustanovili opći sabori, poteškoća je samo odmaknuta za jedan stupanj; jer što su opći sabori? Jedini odgovor može biti: oni koji su održani ili priznati od katoličke Crkve. Ima mnogo sabora, koji hoće da budu općeniti, ali ih uvijek netko osporava. Koji su dakle općeniti (ekumenski)? Oni, koje prihvaćaju svi kršćani? Takovih nema. Već prvomu su se protivili Arijanici. Ili možda oni, koje dopuštaju sve prave grane katoličke Crkve? Da, ali koje su te prave grane? One, koje prihvaćaju ekumenske koncile. I tako to ide uvijek naokolo. Mnogi se služe i ovdje kod te teorije pozivom na nerazdijeljenu Crkvu«. No koliko to vrijedi, već smo rekli na svom mjestu. Osim što je do skrajnosti nelogično, to posljednje stanovište ne ostavlja mjesta za shizmu. Ako na pr. koja nova sekta u Engleskoj dobije valjane redove od kojega putujućega istočnog biskupa, i ako ispovijeda nešto, što bi Anglikanac Visoke Crkve priznao kao katoličku Vjeru, ta je sekta onda grana katoličke Crkve.

Tako smo u glavnom vidjeli sve glavne strane ove teorije. Na tomu možemo konstatirati ukratko samo ovo: teorija o granama hoće da izvjesne rastavljene crkve zajednički čine jednu Kristovu Crkvu. Te su crkve na neki način Engleska. Rimaska i Pravoslavna. Nitko ne zna, koje druge treba dodati; i nitko ne zna dati razlog za uključivanje ili isključivanje koje crkve uopće. Pravi razlog, da moraju uključiti Englesku crkvu jest taj, što su oni Anglikanci, morali uključiti Rimsku Crkvu, jer je također jedna velika crkva, a Pravoslavnu zato, jer je i ona velika crkva i osim toga ona

je moćni saveznik protiv Rima. Za druge si nijesu nikad razbijali glave, niti su se mučili da nađu bazu, na kojoj bi ih mogli pripustiti.

Ima prava i dosljedna teorija o granama, a to je tipična protestantska teorija. Počiva na protestantskom shvatanju, da nema vidljive Crkve, nikakve crkve u korporativnom smislu uopće. Svako, tko slijedi ili misli da slijedi Krista, ima jednako pravo, da bude smatran kao kršćanin i katolik. Shizme nema. Nitko nije shizmatik. Svaka protestantska sekta hoće da bude posestrinska grana. Oni priznaju sve druge crkve i sekte granama pa traže to i za sebe.

Anglikanac je uzeo ovu teoriju, ali ju je okljaštrio, jer je pokušao praviti kompromis između nje i katoličke ideje o Crkvi, te je načinio iz čitave stvari jednu beznadnu zbrku. Taj je kompromis uzeo protestantskoj teoriji njezinu dosljednost, a katoličkom shvatanju je onemogućio njegovu strogu određenost. Tako je zamračio pojam shizme. Pogotovo dovodi u nemoguću poziciju, da su isti ljudi u istom mjestu i pravi katolici i shizmatici. Tako smo već spomenuli unijate. To bi vrijedilo na pr. i za sve Engleze. Jer tamo postoje dvostruke crkvene vlasti. Uzmemo li na pr. prave rimske katolike. Oni su pravi katolici, jer su članovi Rimske Crkve, jedne prave grane. Ali su i shizmatici (s anglikanskoga stanovišta) jer ne priznaju zakonitih vlasti Engleske crkve. Mogli bismo i obratno početi s Anglikancima. Moramo dakako pretpostaviti kod svega toga, da je Engleska crkva zakonita crkva u Engleskoj i da su njezini biskupi katolički pastiri svojih dioceza. Za Anglikance je ta pretpostavka jasna, a mnogi se listovi Visoke crkve ne ustručavaju katolike neprestano nazivati shizmaticima.

Anglikanska teorija o granama nije dakle ništa drugo nego otrcani ostatak protestantizma, komu je Anglikanac oduzeo svaki trag dosljednosti.

Stj. Podolsak.